

Gheizere pe luna de gheață – portret componistic al Liviei Teodorescu-Ciocănea

Recitalul de pian, portret componistic al **Liviei Teodorescu-Ciocănea** din 17 iunie 2018, în Sala mică a Ateneului, a prilejuit un moment de vădită plăcere publicului venit pe o ploaie torențială, iar unora chiar și o dublă confirmare: prezența într-un tur de forță pianistică a **Violettei Ștefănescu** și retrospectiva inversată în timp asupra definirii și dezvoltării stilului compozitoarei pe parcursul a aproape trei decenii. Lucrările recente ale Liviei Teodorescu demonstrează o evoluție complexă și o stăpânire matură a mijloacelor componistice; de la bun început până acum, Livia Teodorescu rămâne fidelă unor idealuri și năzuințe originale, uneori în răspăr cu cerințele “modei”.

Programul a conținut lucrări pentru pian compuse începând cu perioada de studenție, până în 2016. Piesele timpurii fiind plasate la sfârșitul recitalului, programul a lăsat impresia unei pătrunderi în “fântâna timpului”, un soi de scufundare magică – pentru că de-a lungul seriei anumite caracteristici ale muzicii Liviei Teodorescu au produs un efect quasi-hipnotic – către amintiri din tinerețea profundă. Tematica antică și prelungirile sale culturale au asigurat omogenitate ciclică primelor trei piese – *Calypso*, *Enceladus* (*Geysers on Icy Moon* - 2013) și *Briseis* (2016).

Endeavour Bells (2008) s-a potrivit cu ele prin conotațiile maritime, iar *Sonata* din 1979 și cele **două sonatine** au demonstrat faptul că universul și limbajul componistic ale autoarei nu au suferit schimbări radicale de-a lungul anilor, ci au evoluat spre o lărgire și cristalizare a imagisticii, spre o investigare amplă a sensurilor, problematicii filosofice, plastice și gestuale. Căci muzica Liviei Teodorescu este puternic vizuală, fără a fi ilustrativă. Nostalgia transcendentalului se conturează prin contemplație și gest, printr-o reînnoire constantă la surse arhetipale plasate într-un context larg, în care sugerarea naturii concurează cu ideea centrală și cu referința culturală. Universul Liviei Teodorescu este populat de eroi – Odiseu, gigantul Enceladus, Arhimede, navigatorul englez James Cook sunt luptători sau călători, au statură de mari descoperitori sau de stăpâni ai stihurilor – și de femei puternice, fie cu puteri supranaturale – zeița Cybele “Magna Mater” –, fie seducătoare – nimfa Calypso –, fie capabile de abnegație infinită – regina Briseis.

Sursele de inspirație ale Liviei Teodorescu în ultimul deceniu reflectă, cred, o atracție ambivalentă către formele pe care puterea o “îmbracă” la masculin și la feminin; oscilația între fascinația forței manifeste și a celei subtile e evidentă. Tensiunea interioară generată de dificultatea alegerii este absorbită de frumusețe, la nivel ideatic și sonor. În notele anexate programului de sală compozitorea scrie

că ideea centrală a piesei *Calypso* este “aceea că frumusețea e deasupra rațiunii”; în textul scurt despre *Briseis* citim “muzica încearcă să ilustreze frumusețea delicată a lui Briseis, în contrast cu forța și caracterul războinic al lui Achilles precum și ideea de înlănțuire cu dublu sens: de sclavie și iubire”. Într-o epocă a feminismului agresiv și vindicativ, Livia Teodorescu împacă cu eleganță și grație dar și cu mărinimie cavaleriească mitul virilității universal invidiate – și tocmai de aceea atât de contestate – cu ideea feminității, prin atitudini și gesturi muzicale suple și grațioase.

Atmosfera stranie, avcatică a fanteziei *Calypso* se datorează unui limbaj muzical rafinat, ce adaugă antitezei dintre registrele acut-grav dialectica dintre acord și arpeggiu, dintre note repetate (identitate) și tremolouri (opозиție cu

Livia Teodorescu-Ciocănea, Violetta Ștefănescu

alteritatea). *Enceladus* s-ar putea percepe ca o posibilă continuare a lui *Calypso*, în acord stilistic perfect: cursul liber al meloapeelor din registrul înalt ține piept clusterelor ritmate de la bași; accelerările melodice de la ambele mâini prefigurează zona agitată a blocurilor sonore cu sugestii seismice; unele ecouri și elanuri vag skriabiniene sugerează efortul desprinderii de teluric, atracția unor înălțimi înghețate. *Briseis*, compusă în 2016, a părut și mai dificilă tehnic, mijloacelor dezvoltate în 2013 adăugându-li-se arpegii-săgeți ascendente în care pianistul trebuie să schimbe sensul direcției cu viteza tăioasă a unui bun patinator, cum spunea pe vremuri Lev Naumov. Violetta Ștefănescu s-a achitat de această sarcină dificilă cu dezinvoltură și cu un calm care a indicat o abordare a muzicii mai degrabă descriptiv-estetizantă, cu predilecție pentru armonizarea contrariilor. Acolo unde un alt interpret ar ascuți antinomiile, Violetta Ștefănescu alege concordia, venind în întâmpinarea atât temperamentului deopotrivă visător și sangvin cât și viziunii universaliste ale compozitoarei. Izbucnirile Liviei Teodorescu nu sunt niciodată colerice, detaliile și spiritul analitic nu bruiază abordarea panoramică a lumii și a istoriei. Ascultând *Endeavour Bells* (2008), câteva caracteristici ale personalității autoarei au apărut formulate ca de la sine: imaginația hrănită de o bună cunoaștere a culturii clasice, simbolistica duală, evidentă chiar și la nivelul paralelismului referinței

istorice/științifice cu cea mitologic-imaginară; spectrul larg de preocupări (astronomie, mineralogie, istorie a religiilor etc) care constituie o sursă permanentă de dezvoltare artistică; viziune de sinteză, lirism visător, o anume detașare și atracția stranietății, nostalgia unor lumi astrale,

După scurta *Sonatină* din 1985, în care liniile melodice cu relief, pulsația ritmică vioaie și sfârșitul veloce au compensat momentul de oboseală a percepției din *Sonata* (1979), Livia Teodorescu a urcat pe scenă și a cântat la patru mâini cu Violetta Ștefanescu piesa finală, *Sonatina*

buffa (*Omagiul lui Charlie Chaplin*)

din 1986. Astfel, nevoia publicului de varietate a fost și ea împlinită.

Duo-ul a interpretat cu mult brio această lucrare cu ecouri din *Golliwog's Cakewalk* de Debussy și *Ragtime*-ul lui Stravinsky.

Abundența de culori, efecte de pedală, contraste dinamice și agogice conduce la prolixitate, ceea ce, paradoxal, răpește din spiritul ludic al lucrării; în schimb, pasajul descendent în clustere și dialogul final dintre registre arătau deja, în 1986, mult talent.

Recitalul seară-de-autor s-a terminat în aplauze entuziaste meritate pe deplin de ambele muziciene.

Violetta Ștefanescu este o pianistă foarte serioasă care și-a asumat un program dificil și a răspuns cu totală dedicație și eleganță, fără a da impresie de mare efort, acestei provocări.

Tehnica de acorduri, pasajele de viteză, efectele timbrale au fost foarte bine

realizate, or Livia Teodorescu, foarte bună pianistă ea însăși, nu scrie partituri ușoare pentru pian.

În măsura în care artiștii s-ar putea și pot împărți în obsesionali (Mondrian, Soutine, Satie) sau versatili (Picasso, Stravinsky), Livia Teodorescu îmi apare ca un artist nu atât obsesional, cât evolutiv și totodată solid așezat pe repere fixe.

A fost o seară bogată în impresii. După concert, Bucureștiul spălat de ploaia torențială a generat la rândul lui gânduri contradictorii despre raporturile naturii cu cultura, despre dinamica eticii cu estetica, despre pragmatism, idealism și buna măsură. Pe acest fundal, Livia Teodorescu mi-a apărut din nou ca un spirit nobil, idealist, o abilă mânătoare a propriului limbaj muzical, generoasă în relația cu timpul, cu existența, cu arta, cu semenii săi.

Livia Teodorescu-Ciocănea, Violetta Ștefanescu

toate susținute de o poziție morală ireproșabilă. Ascultătorul excesiv de critic ar putea însă găsi reproșuri legate de concizia stilistică ce se face uneori dorită. În *Sonata* din 1979, lucrare de început, în care s-au putut auzi elanuri-întrebări ce anunță stilul matur al compozitoarei, au existat zone mai diluate și uneori au lipsit momente incisive sau de "coagulare" a acțiunii. Din cauza agogicii molcome (inspirate de partitură sau interpretare?), sentimentul orientării în timp s-a pierdut pe alocuri, instalându-se o lejeră monotonie care ar putea fi atribuită capacității limitate de asimilare a publicului. Cât de variat sau unitar stilistic ar trebui să fie un recital sau o seară de autor pentru ca atenția publicului să rămână mereu alertă, poate deveni o întrebare utilă. Nevoia de unitate stilistică a fost pe deplin satisfăcută în seara lui 17 iunie, Livia Teodorescu demonstrând de la început un contur stilistic căruia i-a rămas fidelă.

Corul Pro Arte – Tradiție și continuitate peste timp

Mișcarea corală românească este una cu puternice rădăcini istorice, primele încercări de conturare a unor formații vocale fiind consemnate în lumea satului de la sfârșitul secolului al XIX-lea, unde astfel de activități reflectau bucuria de a cânta împreună a membrilor micilor comunități și realizau o incipientă formă de socializare în manieră artistică. La scurt timp, în contextul luptei pentru afirmarea identității naționale și pentru realizarea unirii tuturor românilor, mișcarea corală a devenit unul dintre fronturile pe care se ducea această luptă cu precădere în provinciile ocupate de marile imperii ale vremii, unde a contribuit la trezirea sentimentului patriotic autentic și în mediul orășenesc. Prețuită și în perioada interbelică, mișcarea corală alcătuită din formații profesioniste, semi-profesioniste și de amatori a căpătat din nou semnificații social-politice după încheierea celei de-a doua conflagrații mondiale, când regimul ajuns la conducerea statului a impus transmiterea noilor principii ideologice și prin intermediul creațiilor muzicale.

În ciuda acestui context mai puțin prielnic, mișcarea corală autentică a continuat să existe inclusiv prin formații instituționalizate și să promoveze adevăratele valori naționale românești, un exemplu în acest sens constituindu-l